

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 27ης Ιουνίου 2013*

«Γεωργία — Δικονομική αυτονομία των κρατών μελών — Κοινή γεωργική πολιτική — Ενισχύσεις — Εξέταση διοικητικών διαφορών — Ορισμός του αρμοδίου δικαστηρίου — Εθνικό κριτήριο — Διοικητικό δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει η αρχή που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη — Αρχή της ισοδυναμίας — Αρχή της αποτελεσματικότητας — Άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Στην υπόθεση C-93/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ που υπέβαλε το Administrativen sad Sofia-grad (Βουλγαρία) με απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 21 Φεβρουαρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

ET Agrokonsulting-04-Velko Stoyanov

κατά

Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond «Zemedelie» – Razplashtatelna agentsia,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Pešić, πρόεδρο τμήματος, Κ. Lenaerts, αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, μετέχοντα ως δικαστή του τρίτου τμήματος, Ε. Jarašiūnas, Α. Ó Caoimh (εισηγητή) και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Υ. Bot

γραμματέας: Μ. Alekseyev, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 6ης Φεβρουαρίου 2013,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η ET Agrokonsulting-04-Velko Stoyanov, εκπροσωπούμενη από την R. Trifonova, advokat,
- ο Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond «Zemedelie» – Razplashtatelna agentsia, εκπροσωπούμενος από τους R. Porozhanov και I. Boyanov,
- η Βουλγαρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την E. Petranova,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Henze,

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις E. Τσερέπα-Lacombe και N. Nikolova,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Μαρτίου 2013,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας καθώς και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της ET Agrokonsulting-04-Velko Stoyanov (στο εξής: Agrokonsulting) και του Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond «Zemedelie» – Razplashatelna agentsia (εκτελεστικού διευθυντή του εθνικού γεωργικού ταμείου – οργανισμού πληρωμών, στο εξής: Direktor) με αντικείμενο αίτημα καταβολής ενισχύσεως στο πλαίσιο χρηματοδότησεως δυνάμει της κοινής γεωργικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το νομικό πλαίσιο

Η νομοθεσία της Ένωσης

- 3 Όπως προκύπτει από τα άρθρα 1, στοιχείο γ', και 2, στοιχείο ζ', του κανονισμού (ΕΚ) 73/2009 του Συμβουλίου, της 19ης Ιανουαρίου 2009, σχετικά με τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης για τους γεωργούς στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς, για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) 1290/2005, (ΕΚ) 247/2006, (ΕΚ) 378/2007 και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 1782/2003 (ΕΕ L 30, σ. 16), ο κανονισμός αυτός θεσπίζει, μεταξύ άλλων, στο κεφάλαιο 2 του τίτλου V, το λεγόμενο καθεστώς «ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως», δηλαδή ένα καθεστώς μεταβατικής απλουστευμένης ενισχύσεως του εισοδήματος των γεωργών των κρατών μελών που προσχώρησαν στην Ένωση το 2004 και το 2007.
- 4 Ο κανονισμός αυτός θεσπίζει επίσης, όπως προκύπτει από το άρθρο του 1, στοιχείο ε', ένα πλαίσιο το οποίο παρέχει σ' αυτά τα κράτη μέλη τη δυνατότητα να «συμπληρώνουν τις άμεσες ενισχύσεις». Το πλαίσιο αυτό προβλέπεται στο άρθρο 132 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Συμπληρωματικές εθνικές άμεσες ενισχύσεις και άμεσες ενισχύσεις», δυνάμει του οποίου τα οικεία κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα, κατόπιν αδείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να συμπληρώνουν, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπει το άρθρο αυτό, τις άμεσες ενισχύσεις που χορηγούνται στους γεωργούς στο πλαίσιο ενός εκ των απαριθμούμενων στο παράρτημα I του κανονισμού αυτού καθεστώτων στήριξεως. Το παράρτημα αυτό περιλαμβάνει και το καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως.
- 5 Δυνάμει του άρθρου 14 του κανονισμού 73/2009, σε συνδυασμό με το ανωτέρω παράρτημα, κάθε κράτος μέλος θεσπίζει και διαχειρίζεται, στο πλαίσιο ιδίως του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως, ένα «ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου». Το σύστημα αυτό περιλαμβάνει, βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, μηχανογραφημένη βάση δεδομένων, σύστημα αναγνώρισεως αγροτεμαχίων, σύστημα προσδιορισμού και καταγραφής των δικαιωμάτων ενισχύσεως, τις αιτήσεις ενισχύσεως, ολοκληρωμένο σύστημα ελέγχου και ενιαίο σύστημα καταγραφής της ταυτότητας κάθε γεωργού που υποβάλλει αίτηση ενισχύσεως.

6 Το άρθρο 16 του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα εξής:

«1. Στη μηχανογραφημένη βάση δεδομένων καταγράφονται, για κάθε γεωργική εκμετάλλευση, τα στοιχεία που προέρχονται από τις αιτήσεις ενίσχυσης.

Η βάση δεδομένων αυτή επιτρέπει, ιδίως, πρόσβαση, μέσω της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους, στα δεδομένα που σχετίζονται με τα ημερολογιακά έτη ή/και τις περιόδους εμπορίας, αρχής γενομένης από το 2000. Επιτρέπει επίσης άμεση και απευθείας πρόσβαση στα δεδομένα που σχετίζονται με τα τέσσερα προηγούμενα έτη.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να δημιουργούν αποκεντρωμένες βάσεις δεδομένων, υπό τον όρο ότι οι βάσεις αυτές, καθώς και οι διοικητικές διαδικασίες για την καταγραφή των δεδομένων, και την πρόσβαση σε αυτά, σχεδιάζονται με ομοιογενή τρόπο για όλη την επικράτεια του κράτους μέλους και είναι συμβατές μεταξύ τους προκειμένου να επιτρέπουν διασταυρωτικούς ελέγχους.»

7 Κατά το άρθρο 17 του κανονισμού 73/2009, «το σύστημα αναγνώρισης αγροτεμαχίων δημιουργείται με βάση χάρτες ή κτηματολογικά έγγραφα ή άλλες χαρτογραφικές αναφορές». Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται πρέπει να στηρίζονται σε «ηλεκτρονικ[ό] σ[ύστημα] γεωγραφικών πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένης κατά προτίμηση της εναέριας ή δορυφορικής ορθοφωτογραφίας».

8 Το άρθρο 18 του κανονισμού αυτού προβλέπει τα εξής:

«1. Δημιουργείται σύστημα για τον προσδιορισμό και την καταγραφή των δικαιωμάτων ενίσχυσης που επιτρέπει επαλήθευση των δικαιωμάτων και διασταυρωτικούς ελέγχους για τις αιτήσεις ενίσχυσης και το σύστημα αναγνώρισης αγροτεμαχίων.

2. Το σύστημα της παραγράφου 1 επιτρέπει την άμεση και απευθείας πρόσβαση, μέσω της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους, στα δεδομένα που αφορούν τουλάχιστον τα προηγούμενα τέσσερα συνεχόμενα ημερολογιακά έτη.»

9 Βάσει του άρθρου 19 του εν λόγω κανονισμού, οι αιτήσεις ενισχύσεως για τις άμεσες ενισχύσεις, στο πλαίσιο ιδίως του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως, πρέπει να υποβάλλονται κάθε έτος.

10 Το άρθρο 20, παράγραφοι 1 και 2, του ίδιου κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη πραγματοποιούν διοικητικούς ελέγχους επί των αιτήσεων ενίσχυσης για την επαλήθευση των όρων επιλεξιμότητας για την ενίσχυση.

2. Οι διαχειριστικοί έλεγχοι συμπληρώνονται από ένα σύστημα επιτόπιων ελέγχων προκειμένου να επαληθεύεται η επιλεξιμότητα για την ενίσχυση. Προς το[ν] σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη καταρτίζουν πρόγραμμα δειγματοληψίας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιήσουν τεχνικές τηλεανίχνευσης και παγκοσμίου δορυφορικού συστήματος πλοήγησης (GNSS) ως μέσο για την πραγματοποίηση επιτόπιων ελέγχων στα αγροτεμάχια.»

11 Κατά το άρθρο 29, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 73/2009:

«2. Οι ενισχύσεις καταβάλλονται έως και σε δύο δόσεις ετησίως κατά την περίοδο από 1ης Δεκεμβρίου έως 30 Ιουνίου του επόμενου ημερολογιακού έτους.

3. Οι ενισχύσεις δυνάμει των καθεστώτων στήριξης που απαριθμούνται στο Παράρτημα I δεν καταβάλλονται πριν ολοκληρωθεί η εξακρίβωση των όρων επιλεξιμότητας, την οποία πραγματοποιεί το κράτος μέλος σύμφωνα με το άρθρο 20.»

- 12 Βάσει του άρθρου 122 του κανονισμού αυτού, η ενιαία στρεμματική ενίσχυση χορηγείται ετησίως.
- 13 Κατά το άρθρο 124, παράγραφοι 1 και 2, του εν λόγω κανονισμού:

«1. [...]

Για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, η γεωργική έκταση που υπάγεται στο καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης αποτελεί μέρος της χρησιμοποιούμενης γεωργικής της έκτασης η οποία διατηρείται σε καλή γεωργική κατάσταση, είτε καλλιεργείται είτε όχι, προσαρμοζόμενη, ανάλογα με την περίπτωση, με τα αντικειμενικά και αμερόληπτα κριτήρια που καθορίζει η Βουλγαρία ή η Ρουμανία έπειτα από έγκριση της Επιτροπής.

2. Για τη χορήγηση ενισχύσεων δυνάμει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης [...] για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, επιλέξιμα είναι όλα τα γεωργικά αγροτεμάχια που πληρούν τα κριτήρια της παραγράφου 1, καθώς και τα γεωργικά αγροτεμάχια που καλύπτονται από δασύλλια περιοδικής υλοτόμησης με βραχυχρόνια αμειψισπορά.

[...]»

- 14 Όπως προκύπτει από τον τίτλο του, ο κανονισμός (ΕΚ) 1122/2009 της Επιτροπής, της 30ής Νοεμβρίου 2009, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 73/2009 του Συμβουλίου όσον αφορά την πολλαπλή συμμόρφωση, τη διαφοροποίηση και το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου, στο πλαίσιο των καθεστώτων άμεσης στήριξης για τους γεωργούς που προβλέπονται στον εν λόγω κανονισμό, καθώς και λεπτομερών διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1234/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά την πολλαπλή συμμόρφωση στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης που προβλέπεται για τον αμπελοοινικό τομέα (ΕΕ L 316, σ. 65), θεσπίζει, μεταξύ άλλων, τους κανόνες εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού 73/2009 όσον αφορά την πολλαπλή συμμόρφωση, τη διαφοροποίηση και το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισεως και ελέγχου στο πλαίσιο των προβλεπομένων από τον κανονισμό 73/2009 καθεστώτων άμεσης στήριξεως των γεωργών.
- 15 Το άρθρο 58 του κανονισμού 1122/2009 προβλέπει μειώσεις και αποκλεισμούς σε περιπτώσεις που έχει δηλωθεί μεγαλύτερη έκταση από την πραγματική, βάσει αιτήσεων οι οποίες έχουν υποβληθεί στο πλαίσιο καθεστώτων «στρεμματικής» ενισχύσεως, στα οποία περιλαμβάνεται, όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 12, του κανονισμού αυτού, και το προβλεπόμενο στον τίτλο V του κανονισμού 73/2009 καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως.

Η βουλγαρική νομοθεσία

- 16 Ο νόμος περί γεωργικών ενισχύσεων (Zakon za podpomagane na zemedelskite proizvoditeli, DV αριθ. 58, της 22ας Μαΐου 1998), όπως ίσχυε στην υπόθεση της κύριας δίκης, ρυθμίζει, ιδίως, βάσει του άρθρου του 1, παράγραφοι 1 και 6, «τις κρατικές ενισχύσεις στους γεωργούς για την παραγωγή γεωργικών προϊόντων [...], και τα μέτρα που περιλαμβάνονται στο εθνικό σχέδιο για την ανάπτυξη της γεωργίας και των αγροτικών περιοχών» καθώς και «την εφαρμογή του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως, σύμφωνα με την κοινή γεωργική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης».
- 17 Βάσει του άρθρου 32, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου, οι αιτήσεις για τη χορήγηση ενισχύσεων πρέπει να υποβάλλονται στις περιφερειακές υπηρεσίες του οργανισμού πληρωμών.

18 Κατά το άρθρο 1 του διατάγματος 5/2009 σχετικά με τον τρόπο υποβολής αιτήσεων δυνάμει των καθεστώτων στρεμματικής ενισχύσεως (La Naredba n° 5/2009 g. za usloviata i reda za podavane na zayavlenia po shemi i merki za podpomagane na plosht), όπως ίσχυε στην υπόθεση της κύριας δίκης:

«Το παρόν διάταγμα ρυθμίζει τον τρόπο υποβολής αιτήσεων για τη χορήγηση ενισχύσεων δυνάμει των ακόλουθων καθεστώτων και μέτρων της κοινής γεωργικής πολιτικής:

1. του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως,
2. του καθεστώτος συμπληρωματικών εθνικών στρεμματικών ενισχύσεων,

[...].»

19 Δυνάμει του άρθρου 128 του κώδικα διοικητικής δικονομίας (Administrativnoprotsesualen kodeks, στο εξής: APK), στην αρμοδιότητα των διοικητικών δικαστηρίων εμπίπτουν όλες οι διαφορές στο πλαίσιο των οποίων ζητείται, μεταξύ άλλων, η έκδοση, η τροποποίηση, η ακύρωση ή η κήρυξη της ακυρότητας μιας διοικητικής πράξεως.

20 Κατά το άρθρο 133, παράγραφος 1, του APK:

«Οι διαφορές εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Administrativen sad [διοικητικού πρωτοδικείου] στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει η αρχή που εξέδωσε την προσβαλλόμενη διοικητική πράξη [...].»

21 Το άρθρο 135, παράγραφος 3, του APK προβλέπει ότι η σύγκρουση αρμοδιοτήτων μεταξύ των διοικητικών δικαστηρίων επιλύεται από το Varhoven administrativen sad (ανώτατο διοικητικό δικαστήριο).

22 Το άρθρο 1 του νόμου περί κυριότητας και εκμεταλλεύσεως γεωργικών εκτάσεων (Zakon za sobstvenostta i polzuvaneto na zemedelskite zemi, DV αριθ. 17, της 1ης Μαρτίου 2001), όπως ίσχυε στην υπόθεση της κύριας δίκης (στο εξής: ZSPZZ), ορίζει ότι ο νόμος αυτός ρυθμίζει ζητήματα σχετικά με την κυριότητα και τη χρήση των γεωργικών εκτάσεων.

23 Η παράγραφος 19 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του νόμου περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του APK ορίζει τα εξής:

«1) Οι ατομικές διοικητικές πράξεις που έχουν εκδοθεί βάσει του [ZSPZZ] και της εκτελεστικής του νόμου αυτού κανονιστικής αποφάσεως, καθώς και η άρνηση εκδόσεως τέτοιων πράξεων, πλην των πράξεων που έχουν εκδοθεί από τον Υπουργό Γεωργίας και Τροφίμων, μπορούν να προσβληθούν με προσφυγή ενώπιον του Rayonen sad (πρωτοδικείου) στην περιφέρεια του οποίου κείται το ακίνητο βάσει του [APK].

[...].»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

24 Η Agrokonsulting, η οποία εδρεύει στο Burgas (Βουλγαρία), είναι εγγεγραμμένη ως γεωργός. Στις 11 Μαΐου 2010 υπέβαλε αίτηση για να της χορηγηθούν ενισχύσεις δυνάμει των καθεστώτων, αφενός, ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως και, αφετέρου, συμπληρωματικών εθνικών ενισχύσεων ανά εκτάριο γεωργικής γης, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι καλλιεργούσε διάφορων ειδών δημητριακά, λαχανικά και φρούτα. Οι οικείες γεωργικές εκτάσεις βρίσκονται στο χωριό Merdanya, στην περιοχή Veliko Tarnovo (Βουλγαρία), η οποία απέχει περίπου 250 χιλιόμετρα από τη Σόφια.

- 25 Ο Direktor, με έγγραφο της 2ας Οκτωβρίου 2001, απέρριψε την αίτηση της Agrokonsulting, με το αιτιολογικό ότι οι εκτάσεις που είχε δηλώσει δεν πληρούσαν τις απαιτήσεις του κανονισμού 1122/2009.
- 26 Η Agrokonsulting άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Administrativen sad – Burgas, προβάλλοντας τον παράνομο χαρακτήρα των συμπερασμάτων του Direktor, βάσει των οποίων ορισμένες δηλωθείσες εκτάσεις δεν αποτελούσαν μέρος των φυσικών επιλέξιμων για ενίσχυση εκτάσεων. Το επιχείρημα που προέβαλε η Agrokonsulting στο πλαίσιο αυτό στηριζόταν, κατ' ουσία, σε παράβαση, με την απόφαση του Direktor, της βουλγαρικής νομοθεσίας, η οποία αποσκοπούσε στο να διασφαλίσει τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της νομοθεσίας της Ένωσης περί κοινής γεωργικής πολιτικής. Η Agrokonsulting υποστήριξε, περαιτέρω, ότι η εν λόγω απόφαση στηριζόταν σε εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 58 του κανονισμού 1122/2009.
- 27 Η απόφαση περί παραπομπής διευκρινίζει ότι η Agrokonsulting υποστήριξε, επίσης, ότι η διαφορά ενέπιπτε στην αρμοδιότητα του Administrativen sad – Burgas, διότι η αίτηση για τη χορήγηση ενισχύσεως είχε υποβληθεί ενώπιον της Obshtinska sluzhba «Zemedelie» (δημοτικής γεωργικής υπηρεσίας) της περιοχής Burgas. Κατά την Agrokonsulting, η τήρηση της αρχής της ταχείας περατώσεως της διαδικασίας επιτάσσει την εκδίκαση της υποθέσεως από το Administrativen sad – Burgas. Η Agrokonsulting προέβαλε, επίσης, συναφώς ότι η επιδίωξη των σκοπών της κοινής γεωργικής πολιτικής δεν συμβιβάζεται με καθυστερήσεις της διαδικασίας.
- 28 Το Administrativen sad – Burgas, με διάταξη της 16ης Νοεμβρίου 2011, έκρινε ότι υφίστατο σύγκρουση αρμοδιοτήτων, ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και παρέπεμψε την υπόθεση στο αιτούν δικαστήριο, προκειμένου να αποφανθεί σχετικά με την αρμοδιότητά του. Κατά το σκεπτικό της διατάξεως αυτής, δυνάμει του άρθρου 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ, η διαφορά εμπίπτει στην αρμοδιότητα του διοικητικού δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει ο Direktor, δηλαδή στο Administrativen sad Sofia-grad.
- 29 Το αιτούν δικαστήριο είναι της γνώμης ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και ότι το ζήτημα της συγκρούσεως αρμοδιοτήτων πρέπει να τεθεί ενώπιον του Varhoven administrativen sad, βάσει του άρθρου 135, παράγραφος 3, του ΑΡΚ. Εντούτοις εκτιμά ότι πρέπει να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής απόφασεως «σχετικά με την ερμηνεία και το περιεχόμενο των αρχών της δικονομικής αυτονομίας των εθνικών δικαστηρίων, της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας, που έχει διαπλάσει η νομολογία του Δικαστηρίου, σε σχέση με την εφαρμογή εθνικών δικονομικών διατάξεων, όπως το άρθρο 133 του ΑΡΚ».
- 30 Συγκεκριμένα, κατά το αιτούν δικαστήριο, στη Βουλγαρία εφαρμόζεται μια διοικητική πρακτική βάσει της οποίας οι πράξεις του οργανισμού πληρωμών που συνδέονται με την κοινή γεωργική πολιτική πρέπει να εκδίδονται από τον Direktor, ο οποίος εδρεύει στη Σόφια, ανεξαρτήτως της περιφερειακής υπηρεσίας στην οποία υποβλήθηκε η αίτηση για τη χορήγηση ενισχύσεως και του τόπου στον οποίο βρίσκονται τα δηλωθέντα για ενίσχυση αγροτεμάχια. Το άρθρο 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ επιβάλλει, συνεπώς, στο Administrativen sad Sofia-grad την υποχρέωση να εκδικάζει όλες τις προσφυγές που ασκούνται κατά των πράξεων του Direktor. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι όλες οι διαφορές που αφορούν τη στήριξη των γεωργών, δυνάμει των προβλεπομένων στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής καθεστώτων και μέτρων, συγκεντρώνονται ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 31 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η ενώπιόν του διαδικασία περιπλέκεται λόγω της αποστάσεως των αγροτεμαχίων που αποτελούν αντικείμενο της αποφάσεως του Direktor της 2ας Οκτωβρίου 2011. Κατά το δικαστήριο αυτό, η συλλογή αποδείξεων, η διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και οι επισκέψεις των αγροτεμαχίων, τα οποία συχνά απέχουν εκατοντάδες χιλιόμετρα από τη Σόφια, ενδέχεται να επιβραδυνθούν ή να καταστούν δυσχερέστερες, με αποτέλεσμα την προσβολή του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής των γεωργών, τους οποίους το εν λόγω δικαστήριο χαρακτηρίζει ως «ευάλωτη κοινωνική ομάδα».

- 32 Το Administrativen sad Sofia-grad ζητεί να διευκρινιστεί εάν εθνικός κανόνας ο οποίος εξαρτά την αρμοδιότητα των δικαστηρίων, στην περίπτωση διοικητικών πράξεων που συνδέονται με ουσιαστικά δικαιώματα απορρέοντα από το δίκαιο της Ένωσης, μόνον από την έδρα της διοικητικής αρχής η οποία εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη παραβιάζει την αρχή της ισοδυναμίας. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προβλεπόμενος στο άρθρο 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ γενικός κανόνας της κατά τόπον αρμοδιότητας δεν λαμβάνει υπόψη την τοποθεσία των οικείων γεωργικών εκτάσεων, αντιθέτως προς τον προβλεπόμενο στην παράγραφο 19 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του νόμου περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του ΑΡΚ ειδικό κανόνα της κατά τόπον αρμοδιότητας στην περίπτωση πράξεων που εκδίδονται δυνάμει του ZSPZZ.
- 33 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Administrativen sad Sofia-grad αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Παραβιάζει τη διαπλασθείσα από τη νομολογία της Ένωσης αρχή της αποτελεσματικότητας και προσβάλλει το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής στη δικαιοσύνη που κατοχυρώνει το άρθρο 47 του [Χάρτη] εθνική δικονομική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 133, παράγραφος 1, του [ΑΡΚ], η οποία εξαρτά την αρμοδιότητα της εκδίκασεως διοικητικών διαφορών που αφορούν την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής της [Ένωσης] μόνον από την έδρα της διοικητικής αρχής η οποία εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη, εάν συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι η ρύθμιση αυτή δεν λαμβάνει υπόψη ούτε τον τόπο στον οποίο κείται το ακίνητο ούτε τον τόπο κατοικίας του προσφεύγοντος;
- 2) Παραβιάζει τη διαπλασθείσα από τη νομολογία του Δικαστηρίου αρχή της ισοδυναμίας εθνική δικονομική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 133, παράγραφος 1, του [ΑΡΚ], η οποία εξαρτά την αρμοδιότητα για την εκδίκαση διοικητικών διαφορών που αφορούν την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής της [Ένωσης] μόνον από την έδρα της διοικητικής αρχής η οποία εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη, εάν ληφθεί υπόψη η παράγραφος 19 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του νόμου περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του [ΑΡΚ], η οποία αφορά την αρμοδιότητα για την εκδίκαση εσωτερικών διοικητικών διαφορών με αντικείμενο γεωργικές εκτάσεις;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 34 Με τα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσία, να διευκρινιστεί, εάν το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας καθώς και το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση περί αρμοδιότητας, όπως αυτή του άρθρου 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ, η οποία επάγεται τη συγκέντρωση ενώπιον ενός μόνο δικαστηρίου όλων των διαφορών που αφορούν αποφάσεις εθνικής αρχής η οποία είναι επιφορτισμένη με την καταβολή γεωργικών ενισχύσεων κατ' εφαρμογήν της κοινής γεωργικής πολιτικής.
- 35 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ελλείπει σχετικής νομοθεσίας της Ένωσης, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους εναπόκειται, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, ο ορισμός των αρμόδιων δικαστηρίων και η ρύθμιση των δικονομικών προϋποθέσεων ασκήσεως των ενδίκων προσφυγών που αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων, τα οποία αντλούν οι πολίτες από το δίκαιο της Ένωσης, όμως, τα κράτη μέλη έχουν, σε κάθε περίπτωση, την ευθύνη της διασφάλισης της αποτελεσματικής προστασίας αυτών των δικαιωμάτων (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-224/01, Köbler, Συλλογή 2003, σ. I-10239, σκέψη 47, της 15ης Απριλίου 2008, C-268/06, Impact, Συλλογή 2008, σ. I-2483, σκέψεις 44 και 45, της 16ης Ιουλίου 2009, C-12/08, Mono Car Styling, Συλλογή 2009, σ. I-6653, σκέψη 48, και της 18ης Μαρτίου 2010, C-317/08 έως C-320/08, Alassini κ.λπ., Συλλογή 2010, σ. I-2213, σκέψη 47).

- 36 Προς τούτο, σύμφωνα με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, η οποία αποτυπώνεται πλέον στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, οι δικονομικές ρυθμίσεις σχετικά με τα ένδικα βοηθήματα που αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που αφορούν παρόμοια ένδικα βοηθήματα του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ. ιδίως, συναφώς, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1976, 33/76, Rewe-Zentralfinanz και Rewe-Zentral, Συλλογή τόμος 1976, σ. 747, σκέψη 5, της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroeck, Συλλογή 1995, σ. I-4599, σκέψη 12, και της 15ης Ιανουαρίου 2013, C-416/10, Križan κ.λπ., σκέψη 85).
- 37 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι απαιτήσεις που απορρέουν από τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας ισχύουν τόσο για τον ορισμό των αρμόδιων δικαστηρίων προς εκδίκαση των ένδικων προσφυγών που στηρίζονται στο δίκαιο αυτό όσο και για τον καθορισμό των δικονομικών προϋποθέσεων άσκησης των εν λόγω προσφυγών (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Impact, σκέψη 47, και Alassini κ.λπ., σκέψη 49).
- 38 Η τήρηση των εν λόγω απαιτήσεων πρέπει να εξετάζεται λαμβάνοντας υπόψη τους οικείους κανόνες στο σύνολο της διαδικασίας, την εξέλιξη της εν λόγω διαδικασίας και τις ιδιαιτερότητες των κανόνων αυτών ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών (βλ., συναφώς, αποφάσεις Peterbroeck, προπαρατεθείσα, σκέψη 14, της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-326/96, Levez, Συλλογή 1998, σ. I-7835, σκέψη 44, και της 29ης Οκτωβρίου 2009, C-63/08, Pontin, Συλλογή 2009, σ. I-10467, σκέψεις 46 και 47 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 39 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, την αρχή της ισοδυναμίας, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η τήρηση της αρχής αυτής προϋποθέτει ότι ο επίμαχος εθνικός κανόνας εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στις ένδικες προσφυγές που στηρίζονται στα δικαιώματα τα οποία οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης όσο και σ' εκείνες που στηρίζονται σε μη τήρηση του εσωτερικού δικαίου, εφόσον έχουν παρόμοιο αντικείμενο και παρόμοια αιτία. Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει άμεση γνώση των εφαρμοστέων δικονομικών ρυθμίσεων, να εξακριβώσει την ομοιότητα των εν λόγω ενδίκων προσφυγών από την άποψη του αντικειμένου τους, της αιτίας τους και των ουσιωδών στοιχείων τους (βλ., συναφώς, αποφάσεις Pontin, προπαρατεθείσα, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 19ης Ιουλίου 2012, C-591/10, Littlewoods Retail κ.λπ., σκέψη 31).
- 40 Με την απόφαση περί παραπομπής, το Administrativen sad Sofia-grad, προκειμένου να εκφράσει τις αμφιβολίες του όσον αφορά την τήρηση της αρχής της ισοδυναμίας, συγκρίνει τις διαφορές που συνδέονται με την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής της Ένωσης με τις διαφορές του βουλγαρικού δικαίου που αφορούν την αποκατάσταση του δικαιώματος ιδιοκτησίας και την εκμετάλλευση γεωργικών εκτάσεων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τις δεύτερες διαφορές, η παράγραφος 19 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του νόμου περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του APK προέβλεπε την κατά τόπο αρμοδιότητα του Rayonen sad στην περιφέρεια του οποίου κείται το ακίνητο.
- 41 Εντούτοις, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το άρθρο 133, παράγραφος 1, του APK θεσπίζει έναν εθνικό κανόνα περί αρμοδιότητας, ο οποίος εφαρμόζεται γενικώς στις προσφυγές που ασκούνται κατά των διοικητικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών πράξεων που αφορούν τις άμεσες ενισχύσεις των γεωργών δυνάμει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως, το οποίο θεσπίζει ο κανονισμός 73/2009. Αντιθέτως, η παράγραφος 19 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του νόμου περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του APK αφορά αποκλειστικώς τις προσφυγές που στρέφονται κατά ορισμένων πράξεων οι οποίες έχουν εκδοθεί δυνάμει του ZSPZZ και της εκτελεστικής αυτού κανονιστικής αποφάσεως. Από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι οι διοικητικές πράξεις που εκδίδονται βάσει του ZSPZZ συνδέονται στενά με εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι πράξεις που αφορούν την αποκατάσταση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας ή χρήσεως των γεωργικών

εκτάσεων, την αποζημίωση των δικαιούχων καθώς και τις δραστηριότητες τήρησης του κτηματολογικού χάρτη των γεωργικών εκτάσεων τις οποίες αφορούν τα αποκατασταθέντα ιδιοκτησιακά δικαιώματα.

- 42 Υπό τις συνθήκες αυτές είναι προφανές, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που παρατίθεται στις σκέψεις 38 και 39 της παρούσας αποφάσεως και υπό την επιφύλαξη των διακριβώσεων στις οποίες θα προβεί, εφόσον είναι αναγκαίο, το αιτούν δικαστήριο, ότι οι κανόνες περί αρμοδιότητας, όπως οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ και στην παράγραφο 19 των μεταβατικών και τελικών διατάξεων του νόμου περί τροποποίησης και συμπλήρωσης του ΑΡΚ, δεν είναι συγκρίσιμοι στο πλαίσιο της εφαρμογής της αρχής της ισοδυναμίας.
- 43 Αντιθέτως, στο πλαίσιο της εφαρμογής της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 36 της παρούσας αποφάσεως, οι προβλεπόμενες προσφυγές για την προστασία των δικαιωμάτων που αντλούνται από τυχόν υφιστάμενα καθεστώτα ενισχύσεως των γεωργών βάσει του εσωτερικού δικαίου συγκαταλέγονται σαφώς μεταξύ των προσφυγών που μπορούν να θεωρηθούν ως παρόμοιες με τις προσφυγές οι οποίες αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης.
- 44 Πρέπει να υπομνησθεί, συναφώς, ότι το γεγονός και μόνον ότι, δυνάμει του άρθρου 132 του κανονισμού 73/2009, η χορήγηση συμπληρωματικών εθνικών άμεσων ενισχύσεων εξαρτάται από την έγκριση της Επιτροπής και υπόκειται στις προϋποθέσεις που προβλέπει το άρθρο αυτό δεν αποκλείει την εκτίμηση, στο πλαίσιο της εφαρμογής της αρχής της ισοδυναμίας, ότι ένα καθεστώς συμπληρωματικών εθνικών άμεσων ενισχύσεων εμπίπτει στην εσωτερική έννομη τάξη του οικείου κράτους μέλους.
- 45 Συναφώς, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση προκύπτει ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 132 του κανονισμού 73/2009, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας έκανε χρήση της ευχέρειας που είχε να χορηγεί συμπληρωματικές εθνικές άμεσες ενισχύσεις πλέον των άμεσων ενισχύσεων που προβλέπει ο κανονισμός αυτός.
- 46 Επ' αυτού, ο Direktor και η Βουλγαρική Κυβέρνηση επισήμαναν, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι και οι προσφυγές που αφορούν τη δεύτερη κατηγορία ενισχύσεων υπόκεινται στον γενικό κανόνα της κατά τόπον αρμοδιότητας που προβλέπει το άρθρο 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ.
- 47 Εάν διαπιστωθεί ότι τούτο είναι ακριβές, βάσει των διακριβώσεων στις οποίες θα προβεί συναφώς το αιτούν δικαστήριο, δεν μπορεί να συναχθεί καμία παραβίαση της αρχής της ισοδυναμίας απορρέουσα από τους δικονομικούς κανόνες που αφορούν τις προσφυγές με αντικείμενο τις συμπληρωματικές εθνικές άμεσες ενισχύσεις.
- 48 Όσον αφορά, στη συνέχεια, την αρχή της αποτελεσματικότητας, πρέπει να υπομνησθεί ότι, υπό το πρίσμα της αναλύσεως που επιτάσσει η παρατιθέμενη στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως νομολογία, το ζήτημα αν μια εθνική δικονομική ρύθμιση καθιστά πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που η έννομη τάξη της Ένωσης παρέχει στους ιδιώτες πρέπει να εξετάζεται λαμβάνοντας υπόψη, ενδεχομένως, τις αρχές που αποτελούν τη βάση του οικείου εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (βλ. ιδίως, συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις Peterbroeck, σκέψη 14, και Pontin, σκέψη 47).
- 49 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να λάβει υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία σχετικά με τις αμφιβολίες που εκτίθενται στις σκέψεις 30 και 31 της παρούσας αποφάσεως.

- 50 Πρώτον, πρέπει να εξεταστεί εάν ο γεωργός, ο οποίος επιθυμεί να προσβάλλει μια διοικητική πράξη του Direktor που τον αφορά, πρέπει να μετέχει αυτοπροσώπως στη δίκη. Συναφώς, από τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι ο πολίτης που βρίσκεται σε παρόμοια θέση με την Agroconsulting δεν οφείλει να παρίσταται αυτοπροσώπως, αλλά μπορεί να παραστεί διά συνηγόρου, συζύγου, ανιόντα ή κατιόντα πρώτου βαθμού, νομικού συμβούλου ή μισθωτού με νομική κατάρτιση. Η Βουλγαρική Κυβέρνηση επισημαίνει περαιτέρω ότι παρέχεται νομική βοήθεια όταν αποδεικνύεται ότι ο πολίτης δεν έχει επαρκή μέσα για να καταβάλει την αμοιβή του δικηγόρου του. Επιπροσθέτως, κατά την κυβέρνηση αυτή, τα δικαστικά έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των δικηγορικών αμοιβών, αποδίδονται στον νικήσαντα διάδικο, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα. Τα δικαστικά έξοδα αποδίδονται στον προσφεύγοντα σε περίπτωση περατώσεως της δίκης κατόπιν ανακλήσεως της προσβαλλομένης διοικητικής πράξεως. Εξάλλου, κατά τον Direktor, στο πλαίσιο των προσφυγών που αφορούν εκδιδόμενες από αυτόν πράξεις, η προβολή εκ μέρους του προσφεύγοντος του παράνομου χαρακτήρα της προσβαλλομένης πράξεως αρκεί ώστε η διοίκηση να φέρει το βάρος αποδείξεως της νομιμότητας της εν λόγω πράξεως. Στο δε αιτούν δικαστήριο, το οποίο, αντιθέτως προς το Δικαστήριο στο πλαίσιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, είναι αρμόδιο για την ερμηνεία του βουλγαρικού δικαίου, εναπόκειται να επαληθεύσει τα ανωτέρω, εφόσον τούτο είναι αναγκαίο.
- 51 Δεύτερον, από τη δικογραφία που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο προκύπτει βεβαίως ότι, στο πλαίσιο των προσφυγών που ασκούν οι γεωργοί κατά των διοικητικών πράξεων, οι οποίες εκδίδονται από ένα εθνικό γεωργικό ταμείο, το κατά κανόνα προτιμώμενο μέσο αποδείξεως είναι η πραγματογνωμοσύνη. Στο πλαίσιο αυτό, η αποστολή του πραγματογνώμονα, τον οποίο ορίζει το αρμόδιο δικαστήριο, συνίσταται στο να λάβει γνώση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων και ακολούθως να υποβάλει την έκθεσή του βάσει των ερωτημάτων που του έχουν υποβληθεί.
- 52 Εντούτοις, στην περίπτωση προσφυγής κατά μειώσεων ή αρνήσεως χορηγήσεως ενισχύσεων δυνάμει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως, ουδόλως προκύπτει ότι η διαδικασία περιπλέκεται λόγω της αποστάσεως των οικείων αγροτεμαχίων από το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο.
- 53 Πράγματι, στο πλαίσιο των προσφυγών που ασκούνται, όπως και η προσφυγή στην υπόθεση της κύριας δίκης, για να αμφισβητηθεί το συμπέρασμα ότι ορισμένες δηλωθείσες εκτάσεις δεν αποτελούν μέρος των φυσικών επιλέξιμων για ενίσχυση εκτάσεων, από τα άρθρα 16, παράγραφος 1, 17 και 18 του κανονισμού 73/2009 προκύπτει ότι πρέπει, κατά κανόνα, σχεδόν πάντα να λαμβάνονται υπόψη οι ορθοφωτογραφίες καθώς και τα στοιχεία του προβλεπομένου στο άρθρο 14 του κανονισμού αυτού ολοκληρωμένου συστήματος διαχειρίσεως και ελέγχου.
- 54 Αφετέρου, όσον αφορά τον έλεγχο της χρήσεως συγκεκριμένων αγροτεμαχίων κατά τη διάρκεια του έτους που καλύπτει η αίτηση, από τα άρθρα 17 και 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 73/2009 προκύπτει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιούν τις τεχνικές τηλεανιχνεύσεως ή παγκοσμίου δορυφορικού συστήματος πλοηγήσεως για την πραγματοποίηση επιτόπιων ελέγχων. Επιπροσθέτως, όπως προκύπτει ιδίως από τα άρθρα 19, 29 και 122 του κανονισμού αυτού, μια ένδικη διαδικασία με αντικείμενο την άρνηση χορηγήσεως ή τη μείωση ενισχύσεων δυνάμει του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως διεξάγεται συνήθως μόνο μετά την παρέλευση του έτους υποβολής της οικείας αιτήσεως. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο έλεγχος των αγροτεμαχίων με επιτόπια επίσκεψή τους δεν είναι συχνά πρόσφορος για τη διακρίβωση της επακριβούς χρήσεώς τους κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους. Γι' αυτόν τον λόγο, το άρθρο 16, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι η βάση δεδομένων που αποτελεί μέρος του ολοκληρωμένου συστήματος διαχειρίσεως και ελέγχου πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα άμεσης και απευθείας προσβάσεως στα δεδομένα που σχετίζονται με τα τέσσερα προηγούμενα έτη.
- 55 Τρίτον, τόσο ο Direktor όσο και η Βουλγαρική Κυβέρνηση υποστήριξαν ενώπιον του Δικαστηρίου ότι, όπως προκύπτει, το Administrativen sad Sofia-grad αποφαινεται συνήθως επί προσφυγών κατά των πράξεων που εκδίδει ο Direktor στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής εντός χρονικού

διαστήματος έξι έως οκτώ μηνών. Κατ' αρχήν, η εν λόγω μέση διάρκεια, της οποίας την ακρίβεια πρέπει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο, δεν είναι προφανώς υπέρμετρη στο πλαίσιο του καθεστώτος ενιαίας στρεμματικής ενισχύσεως.

- 56 Τέταρτον, δεν μπορεί να αποκλειστεί, συναφώς, ότι η συγκέντρωση των διαφορών ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου του παρέχει τη δυνατότητα να αποφαινεται επί ζητημάτων που αφορούν τις γεωργικές ενισχύσεις, αποκτώντας συγκεκριμένη εξειδίκευση και περιορίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη μέση διάρκεια της διαδικασίας. Επιπροσθέτως, όπως υπογράμμισε ιδίως η Γερμανική Κυβέρνηση, ένα κεντρικό δικαστήριο με εξειδίκευση σε υποθέσεις γεωργικών ενισχύσεων είναι σε θέση να διασφαλίσει μια ομοιόμορφη πρακτική σ' ολόκληρη την εθνική επικράτεια, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στην ασφάλεια δικαίου.
- 57 Βεβαίως, βάσει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας δύναται, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, να θεσπίσει διαφορετικό κανόνα περί αρμοδιότητας από εκείνον που απορρέει από το άρθρο 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ. Δεν μπορεί, όμως, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η εν λόγω διάταξη παραβιάζει την αρχή της αποτελεσματικότητας από το γεγονός και μόνον ότι επάγεται την υπαγωγή των προσφυγών που στρέφονται κατά ορισμένης διοικητικής πράξεως στο διοικητικό δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει το όργανο που εξέδωσε την πράξη αυτή.
- 58 Υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, είναι προφανές ότι εκτιμήσεις σχετικές ιδίως με την εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας συνηγορούν υπέρ του συμπεράσματος ότι η εφαρμογή ενός εθνικού κανόνα περί αρμοδιότητας, όπως ο προβλεπόμενος στο άρθρο 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ, ο οποίος επάγεται τη συγκέντρωση ενώπιον ενός και μόνο δικαστηρίου των διαφορών που αφορούν τις αποφάσεις εθνικής αρχής επιφορτισμένης με την καταβολή γεωργικών ενισχύσεων κατ' εφαρμογήν της κοινής γεωργικής πολιτικής, δεν παραβιάζει την αρχή της αποτελεσματικότητας. Εναπόκειται, εντούτοις, στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο, αντιθέτως προς το Δικαστήριο στο πλαίσιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, είναι αρμόδιο να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως της κύριας δίκης και να ερμηνεύσει το βουλγαρικό δίκαιο, να διακριβώσει εάν συντρέχει εν προκειμένω τέτοια περίπτωση.
- 59 Όσον αφορά, τέλος, το άρθρο 47 του Χάρτη, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η διάταξη αυτή επιβεβαιώνει την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης απορρέουσα από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, και έχει καθιερωθεί με τα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (βλ. συναφώς, ιδίως, αποφάσεις της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18, της 13ης Μαρτίου 2007, C-432/05, Unibet, Συλλογή 2007, σ. I-2271, σκέψη 37, και της 28ης Φεβρουαρίου 2013, C-334/12 RX-II, Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ, σκέψη 40).
- 60 Εν προκειμένω, αρκεί να επισημανθεί συναφώς ότι, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των εκτιμήσεων που εκτίθενται στις σκέψεις 50 έως 58 της παρούσας αποφάσεως και υπό το πρίσμα των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο στο πλαίσιο της παρούσας δίκης, δεν προκύπτει ότι ένας πολίτης, ευρισκόμενος στη θέση της Agroconsulting, στερείται τη δυνατότητα αποτελεσματικής προσφυγής στη δικαιοσύνη προς προάσπιση των δικαιωμάτων που αντλεί από το δίκαιο της Ένωσης.
- 61 Κατόπιν όλων των προεκτεθέντων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας καθώς και το άρθρο 47 του Χάρτη, δεν αντιτάσσεται σε εθνικό κανόνα περί αρμοδιότητας, όπως ο προβλεπόμενος στο άρθρο 133, παράγραφος 1, του ΑΡΚ, ο οποίος επάγεται την υπαγωγή σε ένα μόνο δικαστήριο όλων των διαφορών που αφορούν τις αποφάσεις εθνικής αρχής επιφορτισμένης με την καταβολή γεωργικών ενισχύσεων κατ' εφαρμογήν της κοινής γεωργικής πολιτικής της Ένωσης, εφόσον οι προσφυγές που αποσκοπούν να διασφαλίσουν την προστασία των δικαιωμάτων τα οποία οι πολίτες

αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν ασκούνται υπό λιγότερο ευνοϊκές προϋποθέσεις από τις ισχύουσες για τις προσφυγές που αποσκοπούν στο να προστατεύσουν τα δικαιώματα τα οποία αντλούνται από καθεστώτα ενισχύσεως των γεωργών βάσει του εθνικού δικαίου και εφόσον ο εν λόγω κανόνας περί αρμοδιότητας δεν επάγεται δικονομικές δυσχέρειες για τους πολίτες σε σχέση, ιδίως, με τη διάρκεια της διαδικασίας, οι οποίες να καθιστούν εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που αντλούνται από το δίκαιο της Ένωσης, γεγονός το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διακριβώσει.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 62 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας καθώς και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν αντιτάσσεται σε εθνικό κανόνα περί αρμοδιότητας, όπως ο προβλεπόμενος στο άρθρο 133, παράγραφος 1, του κώδικα διοικητικής δικονομίας (Administrativnoprotsesualen kodeks), ο οποίος επάγεται την υπαγωγή σε ένα μόνο δικαστήριο όλων των διαφορών που αφορούν τις αποφάσεις εθνικής αρχής επιφορτισμένης με την καταβολή γεωργικών ενισχύσεων κατ' εφαρμογήν της κοινής γεωργικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον οι προσφυγές που αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν την προστασία των δικαιωμάτων τα οποία οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν ασκούνται υπό λιγότερο ευνοϊκές προϋποθέσεις από τις ισχύουσες για τις προσφυγές που αποσκοπούν να προστατεύσουν τα δικαιώματα τα οποία αντλούνται από καθεστώτα ενισχύσεως των γεωργών βάσει του εθνικού δικαίου και εφόσον ο εν λόγω κανόνας περί αρμοδιότητας δεν επάγεται δικονομικές δυσχέρειες για τους πολίτες σε σχέση, ιδίως, με τη διάρκεια της διαδικασίας, οι οποίες να καθιστούν εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που αντλούνται από το δίκαιο της Ένωσης, γεγονός το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διακριβώσει.

(υπογραφές)